

BYGGNADS
VÅRDS
FÖRENINGEN

2025-12-07

E-post:
registrator.plan@nacka.se

Kopia:
Länsstyrelsen: stockholm@lansstyrelsen.se

*Yttrande över detaljplaneprogram för Birkaområdet i Centrala Nacka.
Dnr KFKS 2024-01081.*

Svenska byggnadsvårdsföreningen, SBF, har tagit del av detaljplaneprogrammet och anför följande.

Birkaområdet är ett av Nackas äldsta villaområden med ett trettiotal villor och små flerbostadshus, byggda för arbetare och tjänstemän vid de nya industrierna som växte fram på Västra Sicklaön efter Saltsjöbanans utbyggnad 1893. En byggaktör tecknade för cirka åtta år sedan lockande köpeavtal med de flesta fastighetsägarna för att kunna riva villorna och högexploatera området för bostäder. Nu har en ny byggaktör tagit över projektet och avtalen med fastighetsägarna. Området föreslås bebyggas med cirka 900 bostäder i flerbostadshus, ett vård- och omsorgsboende och två förskolor. Fem särskilt kulturhistoriskt värdefulla byggnader föreslås bevaras, fastighetsägare till 26 villor har tecknade avtal med byggaktören medan fastighetsägare till sex ytterligare fastigheter inte har tecknat avtal med byggaktören. I detaljplaneprogrammet anges att avsikten är ”anpassning till områdets höga natur- och kulturvärden” och i kommunens sammanträdesprotokoll för ärendet anges att ”stor vikt lagts vid att minska påverkan på klimatet”.

Trädgårdsstaden med sin måttliga skala, trädgårdar och vackra gaturum med grönska är en uppskattad stadstyp vilket bekräftas av forskning. Samtidigt har trädgårdsstäderna blivit ett Eldorado för hugade byggherrar som skapar förutsättningar för byggprojekt genom förmånliga erbjudanden till fastighetsägarna om köp med avsikten att riva fullgoda hus. Kommunerna bejaktar ofta byggherrarnas projekt, vilket leder till att uppskattade livsmiljöer med höga kulturmiljövärden förvanskas eller uttraderas helt.

Tyvärr är Birkaområdet ett exempel på en sådan process där en byggaktör lockar fastighetsägarna med fördelaktiga kontrakt. Bebyggelsen i Birkaområdet har en sammanhållen karaktär med en stor andel tidstypisk panelarkitektur och glasverandor, men även flera senare tillkomna byggnader av hög arkitektonisk kvalitet. Av kulturmiljöutredningen framgår att samtliga villor från områdets första utbyggnadsfas, närmare ett tjugotal uppförda under åren 1899–1909, fortfarande står kvar idag. Området är som helhet en lummig idyll med höga kulturhistoriska värden och utgör en viktig årsring i kommunens industrihistoria. Om projektet genomförs kommer endast ett fåtal av de äldre husen att bestå och kulturmiljön försvinner nästan helt.

Sveriges riksdag har antagit nationella mål till skydd för kulturarvet. I miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö* anges att det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer ska bevaras. Enligt det *Arkitekturpolitiska målet* baserat på den statliga utredningen *God livsmiljö* ska kulturhistoriska värden tas tillvara och det offentliga agera förebildligt. Enligt plan- och bygglagen 8 kap 13, 17 §§ får kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer inte förvanskas och förändringar ska ske med varsamhet. Enligt kulturmiljölagens portalparagraf är det en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön och ansvaret för kulturmiljön delas av alla. Att riva nästa hela trädgårdsstaden Birka går tvärtemot dessa mål och lagregler och mot den angivna avsikten i planprogrammet – om anpassning till områdets höga kultur- och naturvärden.

Sveriges riksdag har också antagit miljö kvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan*. Sverige har infört EU:s avfallshierarki i svensk lagstiftning som i första hand innebär krav på att förebygga avfall överhuvudtaget, vilket är mycket angeläget just inom byggindustrin som står för över 20 % av Sveriges utsläpp av växthusgaser. Att mot denna bakgrund föreslå att 26 välbevarade villor, så småningom troligen ytterligare av de återstående sex villorna ännu utan kontrakt, strider helt mot dessa mål och är således förkastligt från klimatsynpunkt. Även i detta avseende strider projektet mot en angiven avsikt – att lägga stor vikt vid minskad klimatpåverkan.

Av dessa skäl avstyrker SBF med kraft detaljplaneprogrammet. SBF framhåller att det är dags att se det byggda kulturarvet som en tillgång i stadsutvecklingen och att driva stadsbyggnaden utifrån en helhetssyn där kultur- och naturvärden tas till vara för att uppnå en långsiktigt hållbar livsmiljö för kommande generationer.

För Svenska byggnadsvårdsföreningen dag som ovan

Ulrika Lindh
Styrelseordförande

Kristina Berglund
Adjungerad styrelseledamot

Svenska byggnadsvårdsföreningen är en oberoende, ideell miljöorganisation med cirka 6000 medlemmar som grundades i samband med det av Europarådet utlysta byggnadsvårdsåret 1975. Föreningens ändamål är att sprida och förmedla kunskap om byggnadsvård, byggnadskultur och hållbart byggande, att slå vakt om vårt byggda och gröna kulturarv som resurs i samhällsutvecklingen samt att främja god kvalitet i nutida stadsplanering.